

Porro si quis hanc oeconomiam ab Ecclesia adhibitat, paullo apud se reputet eiusque fructum, is fateatur oportet, et eam sapientissimam fuisse, quin et unice aptam ad scopum quem sibi Ecclesia praestituit obtainendum.

TITULUS II.

De clericorum communibus iuribus ac privilegiis.

162. Clericos a laicis discriminari, ita ut peculiarem coetum illumque nobiliorem in Ecclesia constituant, hactenus effecimus. Supponimus autem, ut paulo ante animadvertisimus (161. c), ritum aliquem esse clericalis initiationis, quo quis in clerus cooptatur, eiusque iurum ac privilegiorum particeps efficitur. Iura autem quin et privilegia clericis propria haberi, mirum accidet nemini, qui et peculiaria officia clericis imposita, de quibus titulo sequente agendum erit, attendat et recolat quae de clericorum dignitate ex divina institutione dimanante titulo superiore diximus. Cum autem haec iura et privilegia de quibus nunc loquimur *omnibus* clericis aequae convenient ideo ea *communia* appellamus.

163. Iura et privilegia communia clericorum apte duas in classes dividit Barbosa, (*I. E. U. lib. I. c. 39. n. 13 seqq.*) quarum *prima* complectitur *praerogativas* quae clericis supra laicos conceduntur, *secunda* ea complectitur quibus prae ceteris debent clericis esse *immunes*. Hinc brevius dicere possumus, *praerogativas* et *immunitates*, privilegia clericorum constituere.

164. Ad primam vero pertinent classem:

- a) divina officia peragere, sacra contingere, altari ministrire,
- b) assequi et exercere iurisdictionem ecclesiasticam,
- c) item consequi et possidere ecclesiastica beneficia,
- d) stare in ecclesia *ceu* proprio loco intra cancellos altaris,

e) coire posse in collegium clericale, suis proinde legibus ac iuribus instructum,

f) iurare in iudiciali actione in conscientia tacto pectore et non tactis scripturis.

Haec praecipua sunt ad quae huius generis reliqua facile revocantur, et primam classem privilegiorum constituant quae clericis omnibus communia sunt.

At longiorem tractationem postulat altera classis, quae clericorum immunitates complectitur. Liquet in primis, duplum esse immunitatem, *personalem* scilicet et *realem*. Illa ad personas, haec ad res pertinet, adeoque et de ea loquendi est locus in altero libro ubi de rebus agitur. Quare hic ad *immunitates* quae personas clericorum attingunt nosmet expendendas convertimus.

165. Iamvero iure a Barbosa l. c. privilegia clericorum, quae dicuntur *canonis*, *fori*, *exemptionis*, *competentiae*, de quibus distincte mox agendum nobis erit, ad immunitatis conceptum revocantur, quin et aptissime ad *immunitatem personalem* rem paulo aliter explicando reduci possunt (vide inferius 182. b). Id autem ut rite intelligatur, necesse est prius de singulis disserere. Quod statim aggredimur, praemissis quibusdam animadversionibus de immunitatibus universim.

166. Itaque principii loco illud statuendum est: *ecclesiasticas immunitates non esse solum ex iure civili aut politica quadam conditione repetendas sed ex ipso iure divino derivari*. Doctrina haec est catholicae Ecclesiae tum alias pluries tum recentissime *saltem in sua parte negativa*, sanctione Apostolicae Sedis munita, siquidem inter propositiones in Syllabo damnatas, § V. n. 30 haec legitur: “*Ecclesiae et personarum ecclesiasticarum immunitas a iure civili ortum habuit*”, ad quam referendum est Breve Pii IX. “*Multiplices inter*”, 10 Iunii 1851 contra assertiones erroreas Francisci Vigil peruanii presbyteri, quae in eo damnantur. Hinc falso regalitiae contendunt posse ecclesiasticas immunitates, quippe quae unice ex civilibus legibus ortum habent, a saeculari potestate pro lubito revocari. Potest quidem Ecclesia pro diversis rerum adiunctis, ductu

Spiritus Sancti, quandoque moderari earum immunitatum exercitium, potest quandoque earum iniquam violationem etiam tolerare, at principium ipsum destruere et veritatem prodere nequit.

Sane Bonifacius VIII. cap. *Quamquam de censib. in 6.* (III. 20) “*Cum, inquit, ecclesiae ecclesiasticaeque personae ac res ipsarum non solum iure humano sed et divino a saecularium personarum exactionibus sint immunes etc.*”

Item oecumenicum concilium lateranense V. sess. IX. in Const. Leonis X. quae incipit “*Supernae dispositionis arbitrio*” dicit: “*et cum a iure tam divino quam humano, laicis potest nulla in ecclesiasticas personas attributa sit etc. simulque Pontifex innovat Constitutiones omnes et singulas hac in re Praedecessorum suorum*”.

Denique concilium tridentinum, (sess. XXV. c. 20 de Ref.) *Ecclesiae et personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione et canonicis sanctionibus constitutam* affirmat.

167. Immunitates igitur ecclesiasticas generatim spectatas, ex *iure divino seu immediate seu mediate* (quatenus Ecclesiae auctoritati determinatio modi est divino nutu reicta) dimanare, doctrina est catholicae Ecclesiae, proindeque sicuti Ecclesiae doctrinae adversantur qui *principium ipsum seu ius negant*, ita Ecclesiam laedunt iniquissime, qui contra omne fas *exercitium iuris*, Ecclesia invita, minuant aut destruunt. Objectiones vero quae fieri solent contra ecclesiasticas immunitates, aut falsis principiis innituntur praeposterae aequalitatis, aut ex nonnullis particularibus, ut dici solet, abusibus seu incommodis, ad rei ipsius pravitatem, manifesto rationationis vitio, absurde concludunt. Haec de immunitatibus universim: iam de singulis.

§ I. *De personali clericorum inviolabilitate seu de privilegio “Canonis, nuncupato.*

168. Privilegium “*canonis*”, ita appellatur ex canone XV. concilii oecumenici lateranensis II. an. MCXXXIX. sub In-

nocentio II. (1) quo continetur; et in eo est, *ut personas ecclesiasticas contra reales iniurias, ecclesiastica poena gravissima delinquentibus intentata, inviolabiles reddat*. Canon ita effertur: “*Si quis suadente diabolo, huius sacrilegii reatum incurrit, quod in clericum vel monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo subiaceat, et nullus episcoporum illum praesumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui praesentetur et eius mandatum suscipiat*”. Canon insertus est corpori iuris in decreto Gratiani *Can. Si quis 29. Ca. XVII. q. 4* (2). Idem prius statutum fuerat ab eodem Innocentio II. in synodo claromontana an. MCXXX (3) contra catharorum, henricianorum, aliorumque haereticorum perfidiam qui acerrime clericos insectabantur, itemque in synodo rhemensi (4) an. MCXXXI, tum sanctionem illam firmavit Eugenius III. in alia synodo rhemensi anno MCXLVIII (5) et Martinus V. Constit. “*Ad evitanda*” (6) percussorem notorium clerici *vitandum* edixit. Quae quidem omnia ostendunt quam grave hoc fuerit ab Ecclesia existimatum; idque illustratur si conferantur *adjuncta historica* (7) illius temporis quo solemniter fuit ab Innocentio II. editus canon.

169. Seponentes interim controversiam, utrum per recentem constitutionem “*Apostolicae Sedi*”, 12 Oct. 1869 qua Pius IX. censuras *a iure lata*s limitavit, ius per Decretales existens aliqua parte idem mutaverit circa hoc privilegium canonis, ad eius naturam et amplitudinem investigandam accedimus. Constat enim generalem illam formulam “*in iure violentas manus in clericum vel monachum suadente*

(1) Coll. Labb. et Mansi, T. X. coll. 999.

(2) Cauta hic legendus Berardi, (P. 2. pag. 393. edit. Ven. 1783).

(3) Labb. et Mansi, T. XIII. coll. 1447. n. X.

(4) Ibid. col. 1465. n. XIII.

(5) Ibid. col. 1655; Gonzales ex errore ponit syn. Romanam, item Phillips alioq.

(6) Coll. Cone. Hard. Tom. VIII. col. 892.

(7) Phillips, I. E. § 70. n. 7; Civiltà Cattolica, 1. serie vol. 4. pag. 35. seqq.; Berardi, Comm. in Ius Eccl. univ. in V. libr. Decret. diss. 3. c. 1; Cantù, Storia Univ. Vol. XI. pagg. 451. 461; XIII. 397. et *Gli Eretici d'Italia* I. 61. segg.

diabolo, multiplicem habuisse in iure subsequenti explicationem authenticam seu extensionem ampliorem. Plura enim de eo habentur in Decretalibus in titulo XXXIX. lib. V. *De sententia excommunicationis*, tum in Sexto, tum in Clementinis uti et in allegata constitutione Martini V., aliisque ecclesiasticis sanctionibus. Ut aliquo ordine simulque breviter progrediamur haec animadvertisimus:

I. ut *violenta manuum injectio* habetur

a) occiso, vulneratio, vinculorum injectio, simplex detentio in custodia publica vel privata, quin et quaecunque actio externa iniuriosa et violenta in materia gravi,

b) huiusmodi actionem facere censetur etiam is qui mandat nisi retractaverit ante factam iniuriam mandatum, consult, auxilium praebet, actionem suo nomine factam et a se ignoratam, ratam habet postquam novit,

c) imo et qui ex officio tenetur impedire talem actionem et id negligit (1).

II. ut *clericus vel monachus* habetur

a) si sermo sit de clero, etiam qui solum tonsuram clericalem receperit, etiamsi censura aliqua sit irretitus, aut irregularis, aut aliis clericorum privilegiis sit destitutus (saltem ex iure Decretalium et tridentino) aut coniugatus modo non bigamus, simulque tonsuram et habitum clericalem deferat, iis solum qui a iure excipiuntur exclusis,

b) si sermo sit de monacho, talis censetur quilibet utriusque sexus religiosus, etiam *novitius, laicus seu conversus, tertarius vel eremita sub regula et in communitate vivens, uti et religiosus ordinum militarium*; uno verbo utraque vox *extra casus exceptos est latissimae significationis*.

At vero

c) a iure excipiuntur: clerici *realiter de gradu deiecti*, itemque haeretici, tum clerici coniugati non deferentes habitum et tonsuram, vel qui habitu dimisso enormia patrant scelera (2); item qui habitu clericali dimisso militarem gestant vel in saeculari luxu vivunt aut histrionicam agunt,

(1) Vide Barbosa, I. E. U. lib. 1. c. 39. § 1.

(2) Unum tamen aut alterum non sufficiunt, nisi agatur de homicidio deliberato.

prævia tamen tria monitione. Item clericus aggressor *injustus* excipitur, modo qui se ab eo tuetur, moderamine inculpatae tutelae id faciat et in ipso actu aggressionis, item clericus attentans mulieris pudicitiam, vel turpiter inventus cum matre, filia, uxore, sorore. Denique privilegio canonis privatur clericus homicidium omnino deliberatum committens, (*Clemens XII. Const. In supremo*).

III. Percussio talis esse debet ut gravem seu lethalem culpam includat. Hinc

a) non censetur excommunicationem incurrere clerici pueri sese mutuo percutientes, saltem plerumque:

b) item excusatur qui clericum capit ex mandato prælati nisi modum graviter excedat:

c) neque minus a censura immunis habetur qui clericum excommunicatum et egredi nolentem eiiciat ab eccllesia:

d) pariter si percussio ex motu procedat indeliberato aut fere, seu ut dicitur *primo*, tum si absque culpa ignoratur percussum esse clericum, aut licet quis velit clericum aliquem percutere, alium sed *fortuito ac praeter omnem intentionem* impetat; denique si *ad correctionem* a praelato clericus vel monachus percutiatur, nisi sit excessus in modo. Haec et alia plura his fere similia quae excogitari possunt aut a DD. singillatim proponuntur, eodem fundamento inituntur, actionem vel *per se* vel *in iis adiunctis* non esse graviter malam, quod requiritur ex formula canonis “*sudente diabolo*”.

IV. ut autem determinetur quinam incurrit in censuram canone contentam sufficit animadvertere, *nullam personam excludi formula* “*si quis*”, modo capax sit graviter delinquendi, adeo ut sexus, dignitas, aetas, nullatenus excusat. Quin, ut dictum est (I. b), paullo ante, non solum qui actionem ponit sed (saltem ex iure Decretalium) qui quomodolibet efficaciter ad eam concurrit, aut ratam habet, censura irretitur.

V. poena autem est procul dubio gravissima ex dictis, quippe censura reservatur Sedi Apostolicae. Verum multae sive communes sive alicui personae propriae adsunt caussae,

ob quas *ipso iure* permittitur, ut absolutio impetretur ab inferiori potestate, episcopo scilicet vel praelato regulari quoad suos subditos. Quin eas singillatim enumeremus, sufficit generaliter animadvertere *impotentiam* sive *physicalam* sive *moraalem* id efficere, et *impotentiam moralem* seu *gravissimam difficultatem multiplici ex capite oriri posse*. Tum ad id revocantur ii casus in quibus levitas ipsa offensae id suadere videtur (1).

170. Haec autem sufficient ad intelligendam naturam privilegii *canonis* eiusque amplitudinem nisi haud praetermittenda quaestio hic exsurgeret: utrum ex recenti constitutione "Apostolicae Sedis" alias allegata qua censurae latae a iure limitantur, aliquid fuerit hac in re immutatum. Ratio dubitandi est in hoc quod inter censuras Summo Pontifici *specialiter* reservatas sub num. V. haec legitur: "Omnes interficienes, mutilantes, percutientes, carcerantes, detinentes vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos Sedisque Apostolicae Legatos vel Nuncios, aut eos a suis dioecesibus, territoriis, terris, seu dominii iniicientes, necnon ea mandantes vel rata habentes, seu praestantes in eis auxilium vel favorem".

Inter excommunicationes vero simpliciter reservatas Summo Pontifici, legitur haec sub num. II.

"Violentias manus, suadente diabolo, iniicientes in clericos vel utriusque sexus monachos, exceptis quoad reser-

(1) Huc pertinet distinctio inter percussionem *levem*, *mediocrem* et *enormem*. Sensus huius distinctionis in primis est *materialis* hoc est refertur *ad malum quod infertur*. Sic *atapa* per se est levis, *avulsio dentis* censetur mediocris, *vulneratio ex qua magna copia sanguis diffusat*, aut *mutilatio* est *enormis*. At patet etiam relative rem esse spectandam, quia *locus*, *tempus*, maxime vero *persona* cui fit iniuria, eam licet per se leuem gravissimam possunt efficere. Illud etiam sedulo notandum, in *qualibet percussione* semper supponi culpam lethalem ab inferente fuisse admissam, secus enim nulla censura incurritur. Quare ea distinctio pertinet ad facultatem absolvendi quae diversa est pro diversa percussionis qualitate. Fusce omnino haec uti et alia quae ad privilegium canonis pertinent, proponuntur in Ephemeride "Acta Sanctae Sedis" in Com. ad Const. "Apostolicae" Append. XVII.

vationem casibus et personis de quibus iure vel privilegio permittitur ut episcopus vel alius absolvat .. Porro quaeritur utrum hic mandantes, consulentes, ratum habentes includantur, an vero solum actionem ipsam *per se* ponentes. Qui affirmant, arguunt

a) *ex scopo finali legis* quae est in bonum ordinis clericalis,

b) *ex formula legis*, nam est eadem ac canone "Si quis", qui tamen in iure Decretalium explicatur ut comprehendens mandantes etc.

c) *ex hoc commentario authentico Decretalium*

d) *ex ipsa mente Pii IX. in Constitutione "Apostolicae"*, quae eruitur ex his verbis quae leguntur in prooemio: "decernimus ut ex quibuscumque censuris..... nonnisi illae quas in hac ipsa Constitutione inserimus, robur exinde habeant, simul declarantes, easdem non modo veterum canonum auctoritate, quatenus cum hac nostra Constitutione convenient, verum etiam ex hac ipsa Constitutione etc." Atqui veterum canonum auctoritas, comprehendit nomine iniicientium violentas manus etiam mandantes, consulentes, ratum habentes. Ergo.

Qui negant hos comprehendendi, arguunt et ipsi,

a) *ex scopo Constitutionis* qui est *limitatio censurarum*;

b) *ex formula* tum *in se* quae de mandantibus etc. non loquitur, tum *comparate* ad formulam censurae *specialiter reservatae*, ubi mandantes consulentes etc. distincte enumerantur, unde

c) *ex principio* "quando legislator voluit dicere, scivit", concludunt: *ideo non dixit quia noluit*;

d) *ex illis verbis prooemii* allegatis quia ex a) non convenit antiqua interpretatio cum *scopo* novae constitutionis piana.

Ex his plane diversis sententiis, haec licet concludere:

a) *ex principiis directis*, utraque sententia non caret sua probabilitate;

b) ergo lex non est certa.

c) Hinc *ex principio* saltem *reflexo*, dici debet immutatum esse ius Decretalium hac in re per Constitutionem "Apostolicae Sedis".